



UNIVERSITATEA „BABEȘ-BOLYAI” CLUJ-NAPOCA
FACULTATEA DE DREPT



REZUMAT TEZĂ DE DOCTORAT

**ELEMENTE DE PSIHOLOGIE JUDICIARĂ APLICATE ÎN
AUDIEREA PERSOANELOR ȘI EVALUAREA
SINCERITĂȚII DECLARAȚIILOR**

Conducător științific de doctorat:

Conf. Univ. dr. habilitat SORIN ALĂMOREANU

Student-Doctorand

IONUȚ-DANIEL DUMITRAȘCU

CLUJ-NAPOCA

2025

ELEMENTE DE PSIHOLOGIE JUDICIARĂ APLICATE ÎN AUDIEREA PERSOANELOR ȘI EVALUAREA SINCERITĂȚII DECLARAȚIILOR

Audierea persoanelor în cadrul procesului penal este o activitate procesual penală și de tactică criminalistică, în cadrul căreia există o componentă psihologică esențială. Aceasta din urmă este determinată de necesitatea evaluării comportamentului, reacțiilor și credibilității celor audiați, precum și de adaptarea tehnicilor de audiere în funcție de particularitățile psihologice.

Această activitate presupune aplicarea unor reguli procesuale penale și a unor principii bazate pe respectarea drepturilor omului. În plus, calitatea unei audieri depinde de abilitățile organului judiciar, de utilizarea unor tehnici adecvate de audiere și de gestionarea factorilor care pot influența declarațiile, cum ar fi stresul, presiunea psihologică sau tendința de autoapărare. În practică, audierea trebuie să respecte rigorile impuse de normele de procedură penală, dar și principiile psihologiei judiciare, astfel încât declarațiile obținute să fie cât mai utile în procesul de descoperire a adevărului.

În acest context complex, prezenta lucrare are ca scop analiza tehnicilor de audiere și interogare folosite la nivel internațional, ținând cont atât de cadrul procesual penal național, cât și de elementele clasice de tactică criminalistică. Noțiunea „clasică” a fost atribuită principalelor reguli și procedee tactice aplicate în audierea persoanelor, care se regăsesc în mare parte și în literatura de criminalistică din România.

Studiul va urmări evoluția tehnicilor de interogare și intervievare și va analiza diferitele astfel de tehnici și tactici.

Un obiectiv central este reprezentat de investigarea instrumentelor specializate în detectarea comportamentului simulant și identificarea zonelor cheie pentru îmbunătățirea aplicării acestor instrumente.

Un alt obiectiv este reprezentat de înțelegerea practicilor de audiere și interogare folosite de organele de cercetare penală ale poliției judiciare din România, în special în contextul identificării comportamentului simulant.

Motivația alegerii temei

Motivația alegerii temei derivă în principal din experiența profesională acumulată în calitatea de organ de cercetare penală al poliției judiciare și din cerințele de dezvoltare metodologică constatate în calitatea ulterioară de examinator poligraf. Totodată, calitatea actuală de cadrul didactic oferă o perspectivă integrată și cuprinzătoare asupra procesului audierii.

În toate cele trei contexte profesionale se reclamă nevoia unor cunoștințe validate științific și de actualitate, atât în ceea ce privește instrumentele specializate de audiere, cât și a procesului privind determinarea comportamentului simulant, ca parte care se circumscrie întregului proces al audierii.

La nivelul observației de simț comun, se poate aprecia că în activitatea organelor de cercetare penală ale poliției judiciare, cu precădere în rândul persoanelor mai tinere, există un anumit grad de confuzie în ceea ce privește modul practic de abordarea a unei audieri și de evaluare a sincerității declarațiilor.

Recunoașterea și gestionarea complexității factorului uman evidențiază necesitatea formării profesionale continue a organelor judiciare, precum și importanța depășirii limitelor raționamentului comun sau a eventualelor prejudecăți în desfășurarea activităților de audiere, în vederea optimizării procesului de obținere și analizare a declarațiilor.

Concepte de bază

Tactica criminalistică

Criminalistica este o știință cu o structură complexă, al cărui format tripartit este unanim acceptat. Alături de tehnica criminalistică, ce are în centru său metodele specifice de gestionare a urmelor, precum și de componenta metodologică a investigării diferitelor tipuri de infracțiuni, tactica criminalistica vine cu un set de reguli privind efectuarea anchetelor și desfășurarea probatoriului, în cadrul cărora se circumscrie și audierea persoanelor.¹

Opinăm că cel mai important aspect care trebuie menționat cu privire la setul de reguli aplicabil activităților procedurale este cel al experienței pozitive acumulate pe parcursul activităților de probatoriu, acesta fiind izvorul de bune practici.

Audierea persoanelor

Audierea, ca element esențial al procesului penal, constituie atât o activitate procesual penală reglementată prin norme de strictă legalitate, cât și un instrument de tactică criminalistică, menit să contribuie la stabilirea adevărului judiciar. Fundamentul normativ al acestei activități este conferit de Codul de procedură penală², care a suferit numeroase modificări în raport cu reglementările anterioare.

Codul de procedură penală nu pare că face diferență între audiere și ascultare întrucât

¹ S. ALĂMOREANU. *Introducere în studiul criminalisticii: note de curs*, Editura Risoprint, Cluj-Napoca, 2017, p. 11.

² L: 135/2010 „privind Codul de procedură penală”, M. Of.: 486 din 15 iulie 2010, în vigoare din 1 februarie 2014, cf. Art. 103 din L: 255/2013.

legiuitorul folosește noțiunea de audiere în denumirea marginală a art. 104 C. proc. pen.³ și art. 105 C. proc. pen.⁴, iar pentru art. 106 C. proc. pen.⁵ folosește noțiunea de ascultare, pentru a continua în primul alineat al aceluiași articol cu formularea „*în timpul audierii*”, urmată de „*întreruperea ascultării*”.

Din punct de vedere doctrinar, audierea este procedeul probatoriu specific procesului penal efectiv, iar ascultarea este destinată celorlalte proceduri judiciare care nu privesc fondul cauzei penale, audierea având ca scop obținerea probei iar ascultarea garantarea exercitării unui drept, de regulă cel la apărare.⁶

Dicționarul de criminalistică⁷ nu definește audierea, însă o consideră sinonimă cu ascultarea și este prezentată ca act procedural realizat în concordanță cu regulile de tactică criminalistică.

Chiar dacă vor fi păstrate toate formele, cel mai frecvent va fi folosit termenul de audiere, considerat un termen suficient de obiectiv și pretabil a fi folosit în toate fazele procesului penal și în cadrul tuturor tehnicilor și metodelor de intervievare și interogare.

Psihologia judiciară

Psihologia judiciară se definește ca acea disciplină care are ca obiect studierea naturii umane implicate în procesul judiciar,... *în vederea obținerii cunoștințelor și a evidențierii legităților psihologice apte să fundamenteze obiectivarea și interpretarea corectă a comportamentelor umane...*⁸

Elementele de psihologie judiciară reprezintă o parte importantă a tacticii audierii persoanelor și încă de la primele lucrări de criminalistică⁹ regăsim o abordare distinctă în ceea ce privește legile psihice. În general, sunt abordate mecanismele psihice care stau la baza activității cognitive, de la cele privind prelucrarea primară a informației, precum senzația, gândirea și reprezentarea, la cele secundare, cum este gândirea, memoria sau imaginația¹⁰.

La nivel internațional, psihologia judiciară este un domeniu în continuă expansiune, situat la intersecția dintre psihologie și sistemul juridic, în cadrul căreia se aplică metode și teorii psihologice pentru a înțelege și reduce comportamentul infracțional, iar printre activitățile

³ Art. 104 C. proc. pen. „Persoanele audiate în cursul procesului penal”.

⁴ Art. 105 C. proc. pen. „Audierea prin interpret”.

⁵ Art. 106 C. proc. pen. „Reguli speciale privind ascultarea”.

⁶ Gh. MATEUȚ, *Procedură penală : partea generală*, Editura Universul Juridic, București 2019, p. 505.

⁷ D. SANDU; I. ANGHELESCU, N. DAN și alții, *Dicționar de criminalistică*, Editura Științifică și Enciclopedică, 1984,

⁸ N. MITROFAN, V. ZDRENGHEA, T. BUTOI, *Psihologie Judiciară*, Casa de Editură și Presă „Șansa”, București, 1994. p.5;

⁹ C. SUCIU. *Criminalistică*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1972, p. 575.

¹⁰ N.a. pentru clasificare mecanismelor cognitive a se vedea M. ZLATE. *Psihologia mecanismelor cognitive*, ediția a II-a, Editura Polirom, Iași, 2006.

specifice se numără și studierea fiabilității declarațiilor sau consilierea privind tehnicile de interogatoriu și interacțiunea cu martorii vulnerabili.¹¹

În cadrul prezentei lucrări, accentul cade în principal pe interacțiunea dintre organul judiciar și persoanele audiate, pe comportamentul ambelor părți implicate în acest proces și mai puțin pe comportamentul infracțional.

Comportamentul simulant

Nesinceritatea unei persoane în limbajul juridic este denumită minciună, înșelăciune, simulare sau comportament simulant, motiv pentru care termenii vor fi folosiți interschimbabili pe parcursul lucrării. Acest din urmă termen a fost inclus inclusiv în titlul capitolului IV deoarece este un termen uzitat în traduceri din literatura anglo-americană¹² și este deja consacrat examinărilor poligraf¹³, însă din considerente practice și pentru a desemna în general lipsa de veridicitate a unei persoane sau declarații, vom folosi termenul generic de minciună.

Minciuna este o încercare deliberată, reușită sau nereușită, fără avertisment prealabil, de a crea în altcineva o credință pe care comunicatorul o consideră falsă. Această este definiția reper a lui Vrij¹⁴ după ce în prealabil a criticat neajunsurile altor definiții, precum cea a lui Burgoon și Buller¹⁵, cei doi considerând că persoana mințită este pusă și într-o poziție dezavantajoasă.

Dintr-o perspectivă a examinărilor poligraf, reținem definiția potrivit căreia minciuna este o reacție la un stimul și reprezintă o poziție pe care o adoptă persoana confruntată cu o realitate, eveniment sau informație, manifestată printr-o atitudine prin care realitatea este ascunsă în fața celor care au dreptul să o cunoască.¹⁶

Interviul și interogatoriul

Termenii interogatoriu și interviu sunt adesea utilizați interschimbabil. Literatura tradițională¹⁷ despre interogatoriu are o abordare controversată, ce implică tehnici coercitive și/sau manipulative destinate obținerii unei mărturisiri. Pe de altă parte, interviul investigativ

¹¹ G.M. DAVIES, A.R. BEECH, (Eds.). *Forensic Psychology: Crime, Justice, Law, Interventions*. 3rd ed., Wiley-Blackwell, 2017, p. 27.

¹² Vezi în acest sens A. VRIJ, *Detecting Lies and Deceit: Pitfalls and Opportunities*, 2nd ed., John Wiley & Sons, Chichester, 2008, carte tradusă în limba română în 2015 și 2024, A. VRIJ, *Detecția minciunii și a comportamentului simulant: dileme și oportunități*, Editura ASCR, Cluj-Napoca, 2024.

¹³ Vezi în acest sens G. VISU-PETRA, *Detecția comportamentului simulant: perspectiva diferențelor interindividuale*, Teză de doctorat, Universitatea Babeș-Bolyai, Cluj-Napoca, 2011.

¹⁴ A. VRIJ, 2008, *op. cit.* pp. 12-16

¹⁵ J. K. BURGOON, D. B. BULLER, *Interpersonal deception: III. Effects of deceit on perceived communication and nonverbal behavior dynamics*. Journal of Nonverbal Behavior, 1994, 18(2), p. 155–184.

¹⁶ C. KISS, *Psihofiziologie criminalistică: diferențe de reactivitate*, Editura Universitară, București, 2009, p. 21.

¹⁷ T.M. WILLIAMSON, *From interrogation to investigative interviewing: strategic trends in police questioning*. Journal of Community & Applied Social Psychology, 3(2), 1993, pp. 89–99.

este prezentat în general ca o metodă bazată pe dovezi, având ca scop colectarea și verificarea unor informații exacte și de încredere de la suspecti, respectând totodată drepturile omului și principiul legalității.

Metodologia cercetării

Metodologia cercetării variază în funcție de specificul temei abordate. Studiul se bazează pe documentarea aprofundată și comparativă a legislației relevante și a doctrinei juridice, utilizând analiza logică a raporturilor juridice. Sunt examinate dispozițiile Codului de procedură penală privind administrarea probelor și audierea participanților, alături de reglementări conexe naționale și internaționale.

O atenție deosebită este acordată regulilor clasice de tactică criminalistică aplicate în audierea martorilor și suspectilor, analizând impactul acestora asupra calității probatoriului și desfășurării procesului penal.

Cercetarea are un caracter interdisciplinar, abordând tehnici de interogare, identificarea comportamentului simulant și metode moderne de evaluare a declarațiilor. Metodologia utilizată combină documentarea teoretică și normativă, analiza literaturii de specialitate, studiul practicilor judiciare și comparația între diferite sisteme de drept.

De asemenea, cercetarea include un studiu bazat pe aplicarea unui chestionar structurat, distribuit organelor de cercetare penală ale poliției judiciare. Studiul adoptă o metodologie mixtă, îmbinând metodele cantitative și calitative. Este utilizat programul SPSS și tehnicile statistice pentru analiza datelor, precum testul ANOVA, corelația Spearman, testul Chi-pătrat. Rezultatele sunt comparate cu cercetări internaționale anterioare, evidențiind percepțiile diferite asupra tehnicilor de audiere și evaluării sincerității declarațiilor în diverse sisteme juridice.

Structura lucrării

Capitolul I

Pentru a înțelege importanța audierii în cadrul procesului penal, în cadrul primului capitol sunt prezentate și analizate aspectele procesual penale referitoare la participanți, probe și audierea persoanelor implicate în procesul penal. Este subliniată importanța intervenției organelor de stat specializate în descoperirea infracțiunilor, administrarea probelor și protejarea drepturilor fundamentale ale persoanelor, accentuându-se natura complexă a procesului penal și etapele acestuia.

De asemenea, s-a acordat o atenție semnificativă probelor, începând cu definiția și importanța acestora în aflarea adevărului judiciar. Probele trebuie obținute și administrate

respectând principiile legalității și loialității, iar folosirea în procesul penal se face pe baza relevanței. Mijloacele de probă, inclusiv declarațiile persoanelor, trebuie să fie pertinente, concludente și utile în procesul penal. Principiul loialității impune evitarea constrângerii, intimidării sau manipulării, iar probele obținute ilegal nu pot fi folosite, protejând astfel integritatea procesului penal și a drepturilor fundamentale. Evaluarea probelor implică o analiză riguroasă atât a valorii lor probatorii, cât și a modului de obținere.

Audierea persoanelor reprezintă subiectul de interes al lucrării și este procedeu probatoriu prin care se pot obține declarațiile. În acest subcapitol sunt incluse regulile și principiile care guvernează modul de desfășurare a unei audieri, mecanismele de protecție oferite martorilor vulnerabili sau protejați și reglementările specifice diferitelor categorii de participanți.

Este subliniată faza relatării libere, ca oportunitate acordată persoanei audiate de a prezenta o versiune nemediată, precum și a elementelor de modernitate, ca înregistrarea audio și video, totul cu scopul de a proteja drepturile fundamentale ale persoanelor implicate și de a asigura o justiție echitabilă și eficientă.

Deși legislația procesual penală din România a cunoscut îmbunătățiri și alinierea la standardele internaționale, acest capitol evidențiază câteva aspecte problematice care necesită clarificări sau revizuirii, cum ar fi subordonarea organelor de poliție judiciară, implicarea Serviciului Român de Informații, reglementarea "indiciilor temeinice", dreptul martorului de a nu se autoincrimina și protecția identității martorilor.

Capitolul II

În cadrul capitolului sunt prezentate regulile audierii din tactica criminalistică clasică, ca instrumente fundamentale în gestionarea corectă și eficientă a acestei activități procedurale.

Audierea martorului este structurată în două mari părți, respectiv activitățile pregătitoare și audierea propriu-zisă. Activitățile pregătitoare includ studierea dosarului, stabilirea persoanelor care pot fi audiate, cunoașterea martorului și întocmirea planului de audiere. Audierea propriu-zisă cuprinde identificarea persoanei, relatarea liberă, adresarea întrebărilor, consemnarea declarației, precum și verificarea și aprecierea declarațiilor.

În cazul audierii persoanei vătămate, pregătirea include studierea dosarului, cunoașterea persoanei și întocmirea planului de audiere. Audierea propriu-zisă urmează aceleași etape ca la audierea martorului, cu accent pe crearea unui mediu favorabil și pe abordarea tactică adaptată traumei suferite de victimă.

Audierea suspectului sau inculpatului este deosebit de importantă, dat fiind rolul central al acestora în investigarea infracțiunilor. Pregătirea implică studierea dosarului, cunoașterea

persoanei și întocmirea planului de audiere. Audierea propriu-zisă cuprinde identificarea persoanei, relatarea liberă, adresarea întrebărilor, consemnarea, verificarea și aprecierea declarațiilor. Sunt prezentate și o serie de procedee tactice specifice acestei categorii de participanți, precum întrebările de detaliu, audierile repetate sau încrucișate.

În final, este menționat că verificarea declarațiilor suspectilor sau inculpaților se poate face și printr-o serie de modalități tehnico-tactice de depistare a comportamentului simulant, precum testul poligraf.

Capitolul evidențiază importanța regulilor tactice aplicate audierii participanților în cadrul procesului penal, însă subliniază necesitatea reevaluării critice a acestora, atrăgând atenția asupra lipsei instrumentelor științific validate, riscului formalismului excesiv, încălcării prezumției de nevinovăție și menținerii unor procedee controversate, propunând totodată adoptarea unor metode flexibile și adaptate realităților sociale.

Capitolul III

Capitolul explorează în detaliu evoluția și diversitatea practicilor de interogare, aspect esențial pentru justiția penală modernă, motiv pentru care se începe cu o analiză istorică ce prezintă tranziția de la metodele coercitive la cele bazate pe raport. Este subliniat rolul decisiv al sistemelor de justiție în adoptarea unor metode mai umane și eficiente, eliminând treptat utilizarea violenței și a constrângerilor fizice. Dezvoltarea psihologiei în secolul XX a dus la o schimbare semnificativă, punând accentul pe aspectele cognitive și emoționale ale procesului de interviu.

Abordarea taxonomică a tehnicilor de interogare și interviu oferă o structurare utilă pentru înțelegerea tehnicilor și metodelor, precum și pentru evidențierea diferențelor de abordare, precum cele rezultate din analiza renumitelor modele REID și PEACE. O analiză comparativă a practicilor de interogare în diferite culturi arată diferențe notabile între metode. De exemplu, tehnicile acuzatoriale sunt mai frecvente în America de Nord, în timp ce țările europene favorizează metodele bazate pe colectarea de informații. Studiile au arătat că tehnicile coercitive ridică probleme etice și legale, având o probabilitate ridicată de a genera mărturisiri false. În schimb, abordările bazate pe construirea unei relații de încredere, utilizarea întrebărilor deschise și confruntarea graduală cu probe au fost identificate ca fiind cele mai eficiente.

Astfel, este subliniată importanța elementului de raport în cadrul audierilor, unde stabilirea unei relații de încredere cu persoana interviu nu doar facilitează obținerea de informații precise, ci este și relația de bază în contextul diverselor culturi.

Deși capitolul identifică progrese în domeniul interogării și interviu, de la metodele coercitive tradiționale la abordări bazate pe colaborare, persistă îngrijorări legate de utilizarea

continuă a metodelor coercitive, supraestimarea capacității anchetatorilor de a detecta minciuna, discrepanța între teoria și practica din teren, precum și nevoia unor soluții concrete pentru alinierea practicilor la cele mai recente standarde etice și științifice.

Capitolul IV

În cadrul acestui capitol este realizată o analiză detaliată a comportamentului simulant și a metodelor de detectare a minciunii, abordând aspecte teoretice, tehnice și chiar etice. Au fost prezentate diferite perspective teoretice, incluzând teoriile care susțin că minciuna este un act deliberat de inducere în eroare, care implică un efort cognitiv suplimentar din partea celui care o emite. Acest lucru poate determina anumite manifestări comportamentale și verbale, precum pauzele, ezitățile, inconsecvențele între expresia facială și conținutul discursului sau oferirea unor detalii incoerente.

Cercetările au demonstrat că indiciile tradiționale precum evitarea contactului vizual nu sunt specifice exclusiv minciunii, ci pot fi influențate și de factori precum stresul, anxietatea sau normele culturale. De aceea, detectarea comportamentului simulant trebuie să se bazeze pe o analiză integrată, care să includă atât indicii nonverbale, cât și evaluarea conținutului verbal și a contextului general.

Sunt prezentate și analizate diverse metode și tehnici utilizate în detectarea minciunii, cum ar fi Utilizarea Strategică a Probelor (SUE), Evaluarea Validității Declarației (SVA), Analiza Bazată pe Conținut (CBCA), Monitorizarea Realității (RM) și Analiza Științifică a Conținuturilor (SCAN). De asemenea, sunt abordate limitările și provocările întâmpinate în utilizarea acestor instrumente, precum variabilitatea individuală, influența factorilor contextuali și posibilitatea ca reacțiile să fie declanșate de stări emoționale sau de asocieri condiționate care nu au legătură cu minciuna.

Capitolul abordează pe larg și utilizarea tehnicii poligraf, precum și a metodelor de detectare automată a minciunii prin inteligența artificială. Deși poligraful se bazează pe ideea că organismul uman poate oferi indicii despre minciună, validitatea sa universală este pusă sub semnul întrebării din cauza imposibilității de a distinge clar între răspunsurile induse de minciună și cele provocate de alți factori emoționali. Sunt analizate diverse teorii care încearcă să explice mecanismele fiziologice implicate în procesul de detectare a minciunii, precum teoria conflictului, teoria răspunsului condiționat sau teoria setului psihologic.

Totodată, sunt explorate descoperirile recente în domeniul detectării automate a minciunii prin metode de inteligență artificială. Sunt analizate diverse abordări, precum utilizarea rețelelor neuronale, a învățării automate și a analizei stilometrice, care permit o evaluare multimodală a indicilor verbale, nonverbale și fiziologice. Totodată, sunt evidențiate

provocările etice și limitele acestor tehnologii, cum ar fi transparența, responsabilitatea și evitarea prejudecăților.

În concluzie, este evidențiată importanța utilizării unor metode validate științific, în detrimentul miturilor și al pseudoștiinței, pentru a permite o evaluare mai precisă a declarațiilor și a asigura fundamentul necesar pentru adoptarea unor decizii judiciare corecte și echitabile.

Capitolul V

Capitolul este reprezentat de rezultatele unei cercetări asupra tehnicilor de audiere folosite de poliția judiciară din România și evaluarea sincerității în timpul interogatoriilor. Obiectivele au inclus examinarea metodelor de audiere și a percepției polițiștilor despre aceste tehnici. Metodologia s-a bazat pe un chestionar structurat, cu 164 de participanți, iar ipotezele au fost verificate prin teste statistice.

Rezultatele arată că majoritatea polițiștilor nu beneficiază de instruire formală în detectarea minciunii, iar obținerea mărturisirilor este dificilă, negările fiind frecvente. Tehnicile preferate sunt cele bazate pe construirea unui raport de încredere și confruntarea cu probe, însă înregistrarea audiovideo este rar utilizată. Există un relativ scepticism față de testul poligraf, iar polițiștii se bazează în principal pe incoerențele din declarații pentru a detecta minciuna. Comparativ cu studiile internaționale, se observă diferențe culturale în interpretarea indiciilor verbale.

În ceea ce privește testarea ipotezelor cercetării, s-a demonstrat că polițiștii care studiază independent detectarea minciunii folosesc o varietate mai mare de tehnici de audiere, inclusiv apelarea la interesele personale și oferirea de justificări morale. De asemenea, s-a constatat că polițiștii cu experiență îndelungată au mai multă încredere în capacitatea lor de a detecta minciuna și se bazează preponderent pe indiciile nonverbale. Totodată, utilizarea unor tehnici de audiere bazate pe empatie și ascultare activă crește probabilitatea ca persoana audiată să furnizeze informații veridice.

Cercetarea evidențiază necesitatea unor programe de formare profesională, promovarea unor metode bazate pe dovezi științifice și implementarea unor tehnici moderne pentru îmbunătățirea procesului de audiere și a calității investigațiilor.

Concluzii

Lucrarea pune accentul pe interacțiunea dintre normele procesuale penale, tactica criminalistică și principiile psihologiei judiciare, subliniind faptul că audierea nu este doar un act procedural, ci și un proces psihologic complex, influențat de numeroși factori subiectivi și obiectivi.

Declarațiile persoanelor audiate joacă un rol esențial în cadrul procesului penal, iar interpretarea acestora necesită o abordare profesionistă și științifică. O audiere legală și corectă, desfășurată conform celor mai bune practici internaționale, poate facilita descoperirea adevărului, în timp ce o abordare superficială sau deficitară poate genera erori judiciare, mărturisiri false și interpretări greșite ale comportamentului persoanelor audiate.

Deși normele procesuale penale din România evidențiază progrese semnificative și tendințe de aliniere la standardele internaționale privind protecția drepturilor omului, persistă unele aspecte problematice care necesită clarificare și îmbunătățire, precum dubla subordonare a poliției judiciare, implicarea discutabilă a SRI în urmărirea penală, lipsa de coerență în reglementarea indiciilor temeinice și protecția insuficientă a martorilor, toate acestea influențând aplicarea echitabilă a normelor și respectarea principiilor fundamentale ale procesului penal.

Regulile clasice de tactică criminalistică implicate în procesul audierii se regăsesc în capitolul ce abordează principiile fundamentale ale tacticii criminalistice în procesul de audiere, punând totodată accent pe structura și desfășurarea audierilor în raport cu strategiile utilizate de anchetatori. Un aspect important analizat în acest capitol îl constituie relevanța unei pregătiri adecvate a anchetatorului și importanța unui plan bine structurat pentru maximizarea eficienței audierii și evitarea repetării acesteia din cauza unor deficiențe metodologice.

Deși regulile și procedeele tactice de audiere contribuie la eficiența anchetelor penale, se evidențiază necesitatea unei reevaluări critice, în special privind lipsa unor instrumente științific validate, tendința spre formalism excesiv, încălcarea prezumției de nevinovăție și menținerea unor practici controversate, fiind recomandată adoptarea unor metode adaptate și flexibile, în concordanță cu drepturile fundamentale și realitățile sociale.

În capitolul destinat tehnicilor și metodelor de interogare și interviu sunt analizate diferitele tehnici de interogare și interviu utilizate la nivel internațional, începând cu perspectivele istorice asupra interogatoriului și ajungând la metodele moderne bazate pe cunoștințe din psihologie și neuroștiințe. Este detaliată evoluția interogatoriului de la metodele coercitive și practici tradiționale la tehnici profesionale și structurate.

Analiza subliniază că metodele coercitive de interogare, precum intimidarea sau manipularea psihologică, nu doar încalcă standardele etice și legale, ci afectează și negativ fiabilitatea declarațiilor, crescând riscul mărturisirilor false și compromițând anchetele.

În contrast, tehnicile moderne s-au dovedit a fi mai eficiente în obținerea informațiilor corecte. Acestea pun accent pe construirea raportului, pe relația de încredere și utilizarea întrebărilor deschise, precum și pe confruntarea graduală cu probele. Totodată, analiza

comparativă evidențiază diferențe semnificative între practicile judiciare la nivel internațional, arătând că sistemele care favorizează metodele non-coercitive, precum cele europene sau australiene, obțin rezultate mai fiabile și respectă mai bine drepturile persoanelor audiate.

Detectarea comportamentului simulant este capitolul care analizează în detaliu aspectele psihologice implicate în actul de a minți și în detectarea comportamentului simulant. Concluziile susțin perspectiva cognitivă potrivit căreia minciuna presupune un efort mental suplimentar, reflectat prin manifestări comportamentale precum ezitățile sau incongruențele verbale, însă evidențiază că aceste semne pot fi influențate și de factori precum stresul sau contextul cultural, ceea ce impune utilizarea unor metode validate științific, precum SUE, SVA sau CBCA, pentru o evaluare corectă.

De asemenea, tehnicile tradiționale și instrumentele precum poligraful trebuie interpretate cu precauție și contextualizare, fără a fi considerate probe absolute, iar folosirea noilor tehnologii de inteligență artificială în detectarea minciunii oferă oportunități valoroase doar dacă sunt transparente, etice și corect fundamentate teoretic, contribuind împreună la un proces penal echitabil și obiectiv.

Ultimul capitol analizează practicile de audiere utilizate de organele de cercetare penală ale poliției judiciare din România, concentrându-se pe metodele de evaluare a sincerității. Prin aplicarea unui chestionar organelor de cercetare penală ale poliției judiciare este evidențiată lipsa unei instruirii formale în acest domeniu, iar experiența profesională a polițiștilor arată dificultăți în obținerea mărturisirilor, majoritatea suspectilor oferind declarații incomplete sau negând acuzațiile. Metodele de audiere preferate includ construirea unui raport de încredere cu persoana audiată, încurajarea acesteia să vorbească liber și analiza contradicțiilor din declarații, evitându-se metodele coercitive. Totuși, utilizarea tehnologiei în interogatorii este limitată, înregistrările audio-video fiind rare, peste 80% susținând că folosesc doar ocazional procedura de înregistrare, iar testul poligraf este considerat util doar parțial. Polițiștii identifică incoerențele și contradicțiile drept principalii indicatori ai minciunii, iar experiența profesională sporește încrederea în propriile abilități de detectare a nesincerității. Comparativ cu studiile internaționale, se observă diferențe culturale în percepția indiciilor verbale ale minciunii.

Unul dintre aspectele esențiale evidențiate în lucrare este lipsa unor standarde uniforme privind tehnicile de audiere în România. Deși legislația procesual penală oferă un cadru general de desfășurare a audierilor, lipsa unor protocoale clare și a unor ghiduri standardizate conduce la discrepante semnificative în aplicarea metodelor de interviu și interogare. Diferențele de abordare între anchetatori pot afecta coerența și fiabilitatea declarațiilor obținute, influențând în mod direct desfășurarea investigațiilor și rezultatul procesului penal.

Un alt punct critic identificat este nivelul insuficient de pregătire profesională a anchetatorilor în ceea ce privește utilizarea tehnicilor de audiere și evaluarea comportamentului simulant. Formarea continuă în acest domeniu este esențială, întrucât interpretarea declarațiilor trebuie realizată nu doar prin prisma experienței personale, ci și pe baza unor metodologii validate științific. În absența unei pregătiri adecvate, anchetatorii tind să se bazeze pe intuiție și pe convingeri subiective, ceea ce poate duce la interpretări eronate și la decizii incorecte.

Persistența unor mituri despre detectarea minciunii constituie o altă problemă majoră evidențiată de această cercetare. Studiile arată că anumite comportamente, precum evitarea contactului vizual, gesticulația excesivă sau schimbările în ritmul vorbirii, nu sunt indicii fiabile ale minciunii, așa cum sunt considerate în mod eronat de mulți anchetatori. Aceste stereotipuri pot afecta calitatea investigațiilor, determinând anchetatorii să tragă concluzii greșite despre veridicitatea declarațiilor.

Pentru a îmbunătăți procesul de audiere și evaluare a sincerității declarațiilor, această lucrare propune mai multe direcții pentru viitor. În primul rând, dezvoltarea unor ghiduri de bune practici pentru anchetatori ar putea contribui la uniformizarea tehnicilor de audiere și la reducerea riscului de erori judiciare. Aceste ghiduri ar trebui să conțină recomandări clare privind formularea întrebărilor, utilizarea tehnicilor investigative moderne și interpretarea declarațiilor în funcție de contextul specific al fiecărei audieri.

În al doilea rând, formarea profesională a anchetatorilor trebuie îmbunătățită prin organizarea unor programe de instruire continuă, care să includă cursuri de psihologie judiciară, tactici de interogare și tehnici moderne de evaluare a sincerității. Colaborarea cu experți din domeniul psihologiei judiciare ar putea contribui la creșterea competențelor anchetatorilor și la reducerea influenței prejudecăților cognitive în interpretarea comportamentului celor audiați.

O altă recomandare importantă este adoptarea unor metode validate științific pentru detectarea comportamentului simulant. Implementarea unor tehnici precum interviul cognitiv, analiza lingvistică a declarațiilor și utilizarea testelor poligraf moderne ar putea îmbunătăți semnificativ acuratețea procesului de audiere și ar permite anchetatorilor să identifice mai eficient discrepanțele dintre declarațiile sincere și cele nesincere.

În plus, generalizarea obligativității înregistrărilor audiovideo în cadrul audierilor ar aduce un plus de transparență și ar contribui la consolidarea încrederii publicului în actul de justiție. Această măsură ar asigura o mai bună documentare a audierilor și ar facilita verificarea exactității declarațiilor, reducând riscul de interpretări eronate sau manipulări.

În final, cercetarea subliniază necesitatea unei abordări integrate, care să combine elementele de tactică criminalistică, normele juridice și principiile psihologiei judiciare în

cadru procesului de audiere. Implementarea unor metode științifice validate, îmbunătățirea formării profesionale a anchetatorilor și creșterea transparenței prin utilizarea înregistrărilor audiovideo reprezintă pași esențiali pentru optimizarea procesului de investigare penală și pentru asigurarea unui act de justiție corect și echitabil.

CUPRINS

INTRODUCERE

Motivația alegerii temei

Concepte de bază

Metodologia cercetării

Structura lucrării

Relevanța lucrării

CAPITOLUL I. ASPECTE PROCESUAL PENALE ÎN MATERIA PARTICIPANȚILOR, PROBEI ȘI AUDIERII PERSOANELOR

1.1. Participanți

1.1.1. Organele de cercetare penală ale poliției judiciare

1.1.2. Organele de cercetare penală speciale

1.1.3. Procurorul

1.1.4. Avocatul

1.2. Probele

1.2.1. Noțiuni, importanța probei și contribuția la aflarea adevărului.

1.2.2. Obiectul probei

1.2.3. Clasificarea probelor

1.2.4. Administrarea probelor

1.2.5. Aprecierea probelor

1.3. Audierea persoanelor

1.3.1. Audierea suspectului și a inculpatului

1.3.2. Audierea persoanei vătămate, a părții civile și a părții responsabile civilmente

1.3.3. Audierea martorului

CAPITOLUL II. REGULI CLASICE DE TACTICĂ CRIMINALISTICĂ IMPLICATE ÎN PROCESUL AUDIERII

2.1. Reguli tactice utilizate cu ocazia audierii martorului

2.1.1. Pregătirea în vederea audierii martorului

2.1.2. Audierea propriu-zisă a martorului

2.2. Reguli tactice utilizate cu ocazia audierii persoanei vătămate

2.2.1. Pregătirea în vederea audierii persoanei vătămate

2.2.2. Audierea propriu-zisă a persoanei vătămate

2.3. Reguli tactice utilizate cu ocazia audierii suspectului sau inculpatului

2.3.1. Pregătirea în vederea audierii suspectului sau inculpatului

2.3.2. Audierea propriu-zisă a suspectului sau inculpatului

CAPITOLUL III. TEHNICI ȘI METODE DE INTEROGARE ȘI INTERVIEWARE

3.1. Repere istorice și teoretice

3.1.1. Evoluția tehnicilor și metodelor de interogare pe timp de război.

3.1.2. Taxonomia tehnicilor de interogare și intervieware

3.1.3. Tehnicile de interogare și intervieware în diferite culturi

3.2. Modele de interogare și intervieware

3.2.1. Modelul REID

3.2.2. Interviu Investigativ

3.2.3. Modelul P.E.A.C.E. și derivatele sale

3.3. Dezvoltarea raportului

3.3.1. Raportul în relația cu suspiecții și persoanele reticente la colaborare

3.3.2. Raportul în relația cu victimele și martorii

3.3.3. Raportul în context internațional și multicultural

3.3.4. Modelul de intervieware ORBIT

CAPITOLUL IV. DETECTAREA COMPORTAMENTULUI SIMULANT

4.1. Indiciile nonverbale și comportamentul simulant

4.1.1. Teorii privitoare la indiciile nonverbale ale comportamentului simulant

4.1.2. Perspectiva lui Paul Ekman asupra comportamentului nonverbal

4.2. Indiciile verbale și comportamentul simulant

4.3. Detectia comportamentului simulant cu instrumente specializate

4.3.1. Abordarea Cognitivă

4.3.2. Evaluarea Validității Declarației (SVA) și Analiza Bazată pe Conținut (CBCA)

4.3.3. Monitorizarea Realității (RM)

4.3.4. Analiza științifică a conținuturilor SCAN

4.3.5. Abordarea Verificabilității (VA)

4.3.6. Reality Interview (RI)

4.3.7. Utilizarea strategică a probelor (SUE)

4.3.8. Declarația model (MS), ca partea a Evaluării cognitive (CCA)

4.3.9. Aspecte comparative privind instrumentele verbale de detectare a minciunii

4.3.10. Interviu pentru Analiza Comportamentală (BAI)

4.3.11. Teoria Detectării Semnalelor (SDT)

4.4. Tehnica poligraf

4.4.1. Istoricul și evoluția tehnicii

4.4.2. Elemente de psihofiziologie

4.4.3. Elemente limitative în tehnica poligraf

4.4.4. Utilizarea testului poligraf la nivel internațional

4.4.5. Soluții alternative la tehnica poligraf

4.4.6. Utilizarea algoritmilor automatizați în interpretarea datelor poligraf

4.5. Detectia automată a comportamentului simulant

CAPITOLUL V. CERCETARE APLICATĂ

5.1. Evaluarea tehnicilor de audiere și a metodelor de detectare a sincerității de către organele de cercetare penală ale poliției judiciare din România

5.1.2. Instrumente

5.1.3. Metodologia

5.1.4. Participanții

5.2. Rezultate și interpretări

5.3. Testarea ipotezelor

5.4. Concluziile cercetării

CONCLUZII

Bibliografie

Listă abrevieri/tabele/figuri

Anexe